

POSTANOWIENIE

28 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 marca 2024 r. w Warszawie
zażalenia J.O.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 9 lutego 2023 r., I WSC 212/22 (I ACa 1652/21),
w sprawie z powództwa J.O.
przeciwko S.H.
o ochronę dóbr osobistych i zapłatę,

oddala zażalenie.

[SOP]

UZASADNIENIE

Powódka będąca radcą prawnym złożyła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 17 lutego 2022 r. wraz z wnioskiem o zwolnienie jej od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym.

Postanowieniem z 4 stycznia 2023 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zwolnił powódkę od kosztów sądowych częściowo, tj. od obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej ponad kwotę 5000 zł, a w pozostałym zakresie wnioszek oddalił. Odpis tego postanowienia powódka otrzymała 25 stycznia 2023 r. Termin do uiszczenia opłaty upłynął 1 lutego 2023 r.

Powódka opłaty w terminie nie uiściła składając wniosek o sporządzenie uzasadnienia przywołanego postanowienia z 4 stycznia 2023 r., który postanowieniem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 7 lutego 2023 r. został odrzucony jako niedopuszczalny. Sąd Apelacyjny stwierdził, że postanowienie w przedmiocie wniosku o zwolnienie od kosztów nie podlegało zaskarżeniu (art. 394 § 1¹ k.p.c.), a wobec tego nie sporządza się jego uzasadnienia (art. 357 § 2¹ k.p.c.).

Postanowieniem z 9 lutego 2023 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu odrzucił skargę kasacyjną powódki

Powódka zaskarżyła powyższe postanowienie o w całości, a w zażaleniu zarzucając naruszenie:

1) art. 379 pkt 4 i art. 367 § 3 k.p.c. w zw. z art. art. 45 ust. 1 i 2 oraz art. 228 ust. 1, 2 i 3 Konstytucji RP przez odrzucenie skargi kasacyjnej w składzie, który - wobec bezprawności działań władzy publicznej w zakresie wprowadzenia i ogłoszenia stanu nadzwyczajnego (właściwie: jego braku) - pozostaje w oczywistej sprzeczności z przepisami prawa;

2) art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 45 ust. 1 i 2 oraz art. 228 ust. 1, 2 i 3 Konstytucji przez doręczanie pism z pominięciem sposobów doręczania, o których mowa w art. 131 i nast. k.p.c. , a tym samym pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w sytuacji, w której nie został wprowadzony i ogłoszony stan nadzwyczajny na zasadach i w trybie, o którym mowa w art. 228 ust. 1 Konstytucji, a władza publiczna nie ma podstaw - ani faktycznych ani prawnych - do ograniczania wolności i praw człowieka i obywatela, w tym prawa do sądu;

3) art. 394² § 1¹ k.p.c. w związku z art. 78 Konstytucji przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że Sąd rozpoznający wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych związanych z wniesieniem skargi kasacyjnej orzeka jak Sąd drugiej instancji, a od wydanego przez ten Sąd postanowienia odmownego i/lub uwzględniającego wniosek tylko w części środek zaskarżenia nie przysługuje;

3) art. 394 1^a § 1 k.p.c. przez jego błędną wykładnię i niezastosowanie w sytuacji, gdy sąd apelacyjny, do którego wniesiono skargę kasacyjną

z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym orzeka jako sąd drugiej a nie pierwszej, a na postanowienie odmowne i/lub uwzględniające wniosek tylko w części zażalenie nie przysługuje;

4) art. 398⁶ § 2 k.p.c. przez odrzucenie skargi kasacyjnej, co do której brak podstaw prawnych i faktycznych do jej odrzucenia;

5) art. 15zsz⁹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: „ustawa covidowa”) w sposób, który miał istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie przez „doręczanie” powódce, będącej wprawdzie radcą prawnym, ale w postępowaniu kasacyjnym ani przez adwokata ani przez radcę prawnego niezastępowanej, pism i orzeczeń za pośrednictwem Portalu Informacyjnego, zamiast przez wyznaczonego operatora pocztowego, tj. P.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W wyniku nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego dokonaną ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614, dalej jako: „ustawa nowelizująca”) rozszerzono katalog postanowień sądu drugiej instancji, na które przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu (zażalenie poziome). Zmiany dokonano m.in. w art. 394² § 1¹ pkt 1 k.p.c. (art. 1 pkt 51 lit. b tiret pierwsze ustawy nowelizującej), gdzie dodano możliwość zaskarżenia – w drodze zażalenia poziomego - postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia. Zmiana ta weszła w życie 1 lipca 2023 r. (art. 31 ustawy nowelizującej).

Na tle przepisów ustawy procesowej regulujących dopuszczalność zażalenia, przed zmianą dokonaną ww. ustawą nowelizującą, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano, że postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej wydane przez sąd odwoławczy nie podlega zaskarżeniu zażaleniem (art. 394² § 1¹ k.p.c.), ani żadnym innym środkiem zaskarżenia. Zwrócona także uwagę, że postanowienie takie, chociaż nie jest samodzielnie zaskarżalne, może zostać poddane kontroli Sądu Najwyższego w sytuacji złożenia

w zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej odpowiedniego wniosku - art. 380 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 27 kwietnia 2021 r., III CZ 5/21).

Stanowisko to należy w pełni podzielić i stwierdzić, że w chwili orzekania przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu jego postanowienie z 4 stycznia 2023 r., w którym zwolnił powódkę od kosztów sądowych częściowo, tj. od obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej ponad kwotę 5000 zł, a w pozostałym zakresie wniosek oddalił, było niezaskarżalne. Konsekwentnie za prawidłowe należy uznać także odrzucenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia przywołanego postanowienia Sądu Apelacyjnego (art. 357 § 2¹ k.p.c.).

W tej sytuacji prawidłowo Sąd Apelacyjny przyjął, że nieuiszczenie przez skarżącą brakującej opłaty od skargi kasacyjnej w przypisanym terminie skutkować musiało jej odrzuceniem (art. 398⁶ § 2 k.p.c.).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z 31 października 2023 r., III CZ 307/23, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów zostanie oddalony, a strona reprezentowana jest przez profesjonalnego pełnomocnika, to do jej sytuacji znajduje zastosowanie art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W takim przypadku przewodniczący nie wzywa zatem do opłacenia złożonego pisma na podstawie art. 130 § 2 k.p.c., jeżeli należy uiścić od niego opłatę w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Profesjonalny pełnomocnik powinien obliczyć samodzielnie opłatę i opłacić pismo w terminie tygodniowym od dnia doręczenia mu postanowienia, a jeżeli postanowienie wydano na posiedzeniu jawnym - w terminie tygodniowym od dnia jego ogłoszenia.

Także pozostałe zarzuty skarżącej okazały się niezasadne. Powódka nie wykazała bowiem, że skład sądu wydający zaskarżone postanowienie był sprzeczny z przepisami prawa oraz że została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Wskazać należy, że zgodnie z art. 367 § 3 k.p.c., w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 126 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469),

który obowiązywał w chwili wydania zaskarżonego postanowienia, sąd drugiej instancji rozpoznawał sprawę w składzie trzech sędziów. Na posiedzeniu niejawnym sąd ten orzekał w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem wydania wyroku.

Sąd Apelacyjny nie naruszył także art. 15zsz⁹ ustawy covidowej, gdyż powódka wykonuje zawód radcy prawnego, a zatem należy do kategorii podmiotów, którym – zgodnie z tym przepisem - sąd doręczał pisma sądowe przez umieszczenie ich treści w systemie teleinformatycznym służącym udostępnianiu tych pism (portal informacyjny). Zgodnie z ust. 2 powyższego przepisu, sąd doręczał adwokatowi, radcy prawnemu, rzecznikowi patentowemu lub Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej pisma sądowe poprzez umieszczenie ich treści w systemie teleinformatycznym służącym udostępnianiu tych pism (portal informacyjny). Treść przepisu wskazuje, że nie dotyczył on jedynie sytuacji kiedy adwokat lub radca prawny występował w sprawie w charakterze pełnomocnika lecz również gdy występował w niej w charakterze strony. Skuteczne doręczenie w portalu informacyjnym mogło zatem mieć miejsce, jeżeli uzyskał on dostęp do sprawy na portalu informacyjnym, a ponadto posiadał w tym portalu konto (zob. postanowienie SN z 27 kwietnia 2023 r., III CZ 390/22). W badanej sprawie nie budzi wątpliwości, że powódka korzystała z portalu informacyjnego i miała dostęp do umieszczanych tam treści. Powyższe nie pozwala przyjąć, że została pozbawiona możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Ocena ta koresponduje z orzecznictwem Sądu Najwyższego, gdzie przyjmuje się, że pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. obejmuje sytuacje, w których z powodu naruszenia przepisów postępowania przez sąd, strona, wbrew swej woli, została faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji (zob. np. postanowienia SN: z 25 maja 2023 r., I CSK 485/23, i z 11 sierpnia 2023 r., I CSK 3962/22).

Ubocznie zauważyć trzeba, że zażalenie powódki odnosi się także do postępowania, w którym rozpoznano jej apelację, ale ocena zarzutów dotyczących tego postępowania pozostaje poza kognicją Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie na postanowienie w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej.

Skoro nie było podstaw do zwolnienia powódki od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym (zażalenie w tym zakresie nie zawiera zarzutów) a z uwagi na niezaskarżalność postanowienia oddalającego jej wniosek żądanie sporządzenia uzasadnienia było niedopuszczalne, to opłata od skargi kasacyjnej powinna być wniesiona w terminie tygodniowym od dnia doręczenia powódce wydanego w tym przedmiocie postanowienia. Bezskuteczny upływ tego terminu skutkował odrzuceniem skargi stosownie do art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy oddalił zażalenie.

(R.N.)

[ms]